Evidența patrimoniului industrial din Codlea

de Gabriela Chiru

În cele ce urmează ne propunem să schițăm câteva caracteristici ale dezvoltării localității Codlea la sfârșitul secolului al XIX-lea și prima jumătate a sec. XX, și ale modului cum se răsfrâng acestea asupra patrimoniului industrial.

Codlea s-a numărat printre satele mari ale Țării Bârsei, care în sec. al XVIII-lea a fost un important centru meșteșugăresc, fiind consemnate cinci bresle: rotarii, țesătorii, cizmarii, fierarii, dogarii. Ocupațiile de bază ale localnicilor au fost agricultura, creșterea vitelor, cultivarea și prelucrarea inului și a cânepii, prelucrarea lemnului. Documentele și statisticile menționează un număr important de meșteșuguri practicate în paralel cu ocupațiile de bază. La sfârșitul sec. al XIX-lea și începutul sec. al XX-lea, activitatea comercială și industrială iau amploare.

Despre dezvoltarea meșteșugarilor după 1900 ne furnizează informații Johannes Reichart în „Das sächsische Burzenland einst und jetzt" (Brașov, 1925), care prezintă comparativ meșteșugurile între anii 1914 și 1922. Apar noi meserii – pe lângă cârciumari apar bodegarii; pe lângă brutari apar cofetarii; pe lângă măcelari apar mezelarii; pe lângă cizmari și curelari apar cei care confecționează genți; pe lângă fierari apar lăcătușii.

O importanță majoră pentru dezvoltarea industriei în Codlea a avut-o construirea uzinei electrice, dată în funcțiune la 1 martie 1903. Codlea a avut prima uzină electrică din Țara Bârsei și a treia din Transilvania. Ca urmare, atelierele s-au modernizat și s-au transformat în fabrici mici. Statisticile ne arată că în 1903 existau motoare electrice, în utilizare la șapte tâmplari, un grădinar, doi lăcătuși, doi rotari, un țesător.

Datorită pădurilor de stejar s-a dezvoltat industria lemnului. În anul 1878 ia ființă „fabrica de scaune și fotolii" a fraților Hornug, devenită în anul 1910 societate pe acțiuni, cu o producție zilnică de 120 scaune, fotolii și cuiere exportate în Estul Europei și America de Sud. Cu puțin timp înainte de cel de-al doilea război mondial fabrica s-a reprofilat pe armament de război, numărul muncitorilor crescând la 521 de persoane în 1944.

În anul 1879, Johann Horvath înființează prima fabrică de scule din lemn din Transilvania, executate pentru tâmplari, dogari, dulgheri, rotari și exportate în România, Bosnia și Turcia. După moartea fondatorului, fabrica este preluată de fiul său, Rudolf Horvath, aceasta cunoscând o înflorire după primul război mondial (în anul 1925 are angajați 15 bărbați și 10 femei).

În mai 1897 s-a înființat lăcătușeria „Georg Mull & Bruder", care producea sobe mici și apoi mașini agricole. În anul 1912 avea 16 angajați, numărul acestora crescând în 1925 la 43.

În anul 1908 Robert Christel înființează o fabrică de mobilă (cărucioare de copii, șezlonguri, săniuțe, schiuri), cu 70 de angajați în 1925.

Țesutul inului, ocupație de bază în Codlea, a înflorit în atelierul țesătorului Georg Mieskes, care în anul 1912 și-a instalat primul război de țesut mecanic în podul casei lui.

După primul război mondial, conjunctura economică fiind favorabilă unei dezvoltări industriale rapide, Georg Mieskes și-a lărgit activitatea, cumpărând mai multe războaie de țesut încât în zece ani numărul acestora ajunge la 44, pe care le instalează într-o hală industrială cu două etaje.

În perioada 1932-1938, imediat după criza economică, a început din nou o epocă de înviorare economică, fapt ce l-a determiant pe Mieskes Georg să construiască o magazie de produse finite și de materiale, „Mieskes-Webe", iar în anul 1939 să construiască un al doilea corp pentru țesătorie, de data aceasta cu trei etaje, lărgind totodată atelierul de pregătire a materiei prime. Tot în această perioadă a completat numărul războaielor mecanice până la 83 buc., având 95 de țesătoare și alți angajați. În 1946 proprietarul concesionează societatea lui Axente Gheorghe, care înregistrează firma sub denumirea „Țesătoria Românească", aceasta trecând la 11 iunie 1948 în proprietatea statului. Până în 1991 funcționează sub denumirea de „Țesătoria Codlea", iar din 1991 devine „Codtex" S.A.

În anul 1936 firma germană „I. G. Farben" a cumpărat moara de pe Wolkendorferstrasse (str. Vulcanului) și a transformat-o în moară chimică pentru coloranți și vopsele care în anul 1938 a primit

http://cimec.ro - http://istoriebv.ro

numele de „Colorom", având 174 de angajați. La început, fabrica a preparat substanțe din coloranți importați la care se adaugă săruri măcinate – erau așa numitele culori „Gallus". În anii următori s-a mai cosntruit o hală industrială pentru fabricarea negrului de fum, iar într-alta se impregna, cu o mașină specială, hârtie pentru heliograf.

În concluzie s-au prezentat câteva aspecte, reconstituite în cadrul cercetărilor, referitoare la atelierele ce au funcționat în Codlea în prima jumătate a secolului al XX-lea, însoțite de câteva date legate de istoricul lor, iar în tabelul care urmează se vor regăsi, pe lângă acestea, și spațiile comerciale aflate în zona centrală.

Ateliere meșteșugărești, prăvălii, cârciumi din Codlea, înainte de 1945:

Nr. crt.	Tip atelier	Proprietar	Adresa	Perioada funcționării
1.	Mezelărie	Plajer Johann	Laterală/7	1/2 sec. XX
2.	Fierărie	Schopel Franz	Laterală/9	1750
3.	Cabinet veterinar	Gross	Laterală/4	1/2 sec. XX
4.	Măcelărie	Hiel	Laterală/66	1/2 sec. XX
5.	Tâmplărie	Csjohani Karol	Laterală/76	1850
6.	Prăvălie	Kloos Otto si Georg	Laterală/84	1896
7.	Cizmărie	Christel	Laterală/98	1/2 sec. XX
8.	Fabrică rindele	Christel	Lungă/103	1/2 sec. XX
9.	Librărie	Christel Martin	Lungă/103	1/2 sec. XX
10.	Mercerie	Oss	Lungă/105	1/2 sec. XX
11.	Restaurant, Hotel	?	Lungă/111	1/2 sec. XX
12.	Băcănie	Kueres Johann	Lungă/123	1850
13.	Tâmplărie	Barf M. si Konig Johann	Lungă/125	1/2 sec. XX
14.	Fierărie	Portocală Mircea	Lungă/147	1/2 sec. XX
15.	Măcelărie, Mag. Unelte Agricole	Roth Carol	Lungă/182	sf. sec. XIX- înc. sec. XX
16.	Restaurant, Hotel	Christel	Lungă/90	1/2 sec. XX
17.	Băcănie	Bosch Karl	Lungă/102	1875
18.	Pantofărie	Stoof H.	Lungă/138	1/2 sec. XX
19.	Centru de Montă	Primăria (t)	Lungă/182	1/2 sec. XX
20.	Prăvălie	Depner Johann	Măgurii/7A	1/2 sec. XX
21.	Atelier teracotă	Töpfer Johann	Măgurii/7B	1/2 sec. XX
22.	Cizmărie	Riemesch?	Măgurii/11	1/2 sec. XX
23.	Măcelărie	Eiwen Michael	Măgurii/13	1/2 sec. XX
24.	Prăvălie	?	Măgurii/74	2/2 sec. XIX - 1/2 sec. XX
25.	Tâmplărie	?	Măgurii/67	1/2 sec. XX
26.	Cârciumă	?	Măgurii/14	1/2 sec. XX
27.	Moară	Koniges	Măgurii/20	1/2 sec. XX
28.	Măcelărie	Kraus	Măgurii/48	2/2 sec. XIX
29.	Sere	Kraus Oswald	Măgurii/48	1/2 sec. XX
30.	Tesătorie	Mieskes Georg	Horea/4-6	1912-1945
31.	Cabinet medical	Primăria	Horea/6	1/2 sec. XX
32.	Tâmplărie	Müll Johann	Horea/7	2/2 sec. XIX
33.	Frizerie	Spitz Thomas	Horea/7	1925-
34.	Prăvălie	Noviotto	Horea/23	1/2 sec. XX
35.	Fierărie	Kolf Johann	Horea/37	1/2 sec. XX
36.	Farmacie	Reimer ?	9 Mai/1	1/2 sec. XX
37.	Măcelărie	Norbert ?	Crizantemelor 13	1/2 sec. XX

http://cimec.ro - http://istoriebv.ro

Die wirtschaftliche Entwicklung Zeidens

von Gabriela Chiru

Zeiden gehört zu den bedeutendsten Dörfern des Burzenlandes, ein wichtiges Handwerkszentrum des 18 Jahrhunderts, in dem fünf Zünfte urkundlich festgehalten werden: Wagner, Weber, Schuster, Schmiede und Böttcher. Zu den hauptbeschäftigungen der Ortsbewohner gehörten die Landwirtschaft; Viehzucht, Hanf- und Flachsanbau, sowie deren Verarbeitung und Holzverarbeitung.

Am Ende des 19. und Anfang des 20. Jahrhunderts ist ein grosser Aufschwung in Handel und Industrie zu verzeichnen. Über die Entwicklung des Handwerks nach 1900 finden sich aufschlussreiche Daten von Dr. Emil Trandler im Sammelband von Johannes Reichart von 1925, „das sächsiche Burzenland einst und jetzt, in dem Vergleiche über die ausgeübten Handwerke zwischen 1914 und 1922 enthalten sind. Eine besondere Bedeutung für die industrielle Entwicklung fiel dem Bau des Elektrizitatswerkes zu, das am 1 März 1903 den Betrieb aufnahm. Dieses war das erste Elektrizitätswerk im Burzenland und das dritte in Siebenbürgen. Dadurch entwickelten sich die Werkstatte, einige davon zu kleinen Betrieben. Die statistischen Daten zeigen, dass im gleichen Jahr Elektromotoren von sieben Tischlern, einem Gärtner, zwei Schlossern, zwei Wagnern und zwei Webern verwendet werden.

Neben Metzgern erscheinen die Selchwarenerzeuger, neben den Gastwirten die Getränkeverkäufer, zu den Bäckern gesellen sich die Konditoren; ausser Schuster und Riemer finden sich Taschner und zu den Schmieden gesellen sich nun auch die Schlosser.

Durch den reichen Eichenwaldbestand entwickelte sich besonders die Holzverabeitung. Die Brüder Hornug gründeten 1878 einen Betrieb für die Erzeugung von Stuhlen, der sich 1910 in eine Ag umwandelte. Täglich wurden 120 Stühle, Lenhsessel und Kleiderhänger erzeugt. Beschäftigt waren hier 45 Männer und 25 Frauen. Kurz vor dem II. Weltkrieg wurde die Fabrik von Urdăreanu übernommen, der diese für Rüstungsanlagen umbaute. Die Anzahl der Angestellten stieg von 56 bei Übernahme auf 521 im Jahre 1944.

Johann Horváth gründete 1879 die erste Werkzeugfabrik im Siebenbürgen. Ursprünglich befand sich diesen auf einem gepachteten Grundstück und übersiedelte 1894 in die Neugasse, wo auch heute ein solcher Betrieb besteht. Hier wurden Werkzeuge für Tischler, Wagner und Zimmerleute hergestellt, die auch nach Rumänien, Bosnien und Türkei exportiert wurden. 1925 arbeiten da 15 Männer und 10 Frauen.

Die 1897 gegründete Schlosserei „Georg Müll & Bruder" erzeugte anfangs Ofen, dann landwirtschaftliche Maschinen. 1912 beschäftigte sie 16 Arbeiter. Ing. Mihail Portocală übernahm sie 1940 mit 80 Angestellte.

Georg Wenzel gründet 1904 die zweite Fabrik für Holzwerkzeuge. Hier wurden Hobeln, Drehbänke und Tischlereitische erzeugt. 1925 arbeiten hier 27 Männer und 16 Frauen.

Robert Christel gründete 1908 eine Möbelfabrik, in der Kinderwagen, Lehnstühle und Skier erzeugt wurden. 1925 waren 35 Männer und 25 Frauen beschäftigt. Die holzverarbeitenden Betriebe werden nach dem II. Weltkrieg in der Firma „Măgura" zusammengefasst.

Das Hanfspinnen gehörte zu den wichtigsten Tätigkeiten in Zeiden. Georg Mieskes installierte 1912 auf seinem Dachboden den ersten mechanischen Webstuhl. Die günstige wirtschaftliche Entwicklung nach dem I Weltkrieg fuhrte dazu, dass Mieskes seine Weberei in ein Gebaude mit zwei Stockwerken verlegte und uber 44 Webstuhle besass. Nach der Wirtschaftskrise von 1932 bis 1938, folgte wieder eine günstige Konjunktur, so dass Mieskes 1938 ein Lager für fertige Produkte und Rohstoffe unter den Namen „Mieskes-Webe" errichtete. Ein Jahr darauf baut er für die Weberei ein weiteres Gebäude, diesmal mit drei Stockwerken und erweitert die Werkstatt für die Aufarbeitung der Rohstoffe. Auch kauft er weitere Webstühle an, so dass er schliesslich über 83 Stück verfügt, an denen 95 Weberinnen arbeiteten. 1946 konzessioniert er den Betrieb an Axente Gheroghe, der Ihn unter den Namen „Ĺesătoria Română" einträgt. Am 11 Juni 1948 wird der Betrieb vom Staat enteignet. Bis 1991 nennt es sich „Ĺesătoria Codlea", und ab diesem jahr wurde er zu „Codtex" A.G.

Die deutsche Firma „I.G. Farben" kauft 1936 die Mühle an der Wolkendorfer Strasse. Diese wird in einem chemischen Betrieb für Farbstoffe und Farben umprofiliert. 1938 erhält das Werk den namen

http://cimec.ro - http://istoriebv.ro

„Colorom" und hat insgesamt 174 Angestellte. Anfangs wurden hier importierte Farbstoffe verarbeitet. Dazu wurden gamahlene Salze hinzugefügt und damit die „Gallus"-Farben hergestellt. In den nächsten Jahren wurde eine weitere Industriehalle gebaut, in der Kienruss hergestellt wurde. In einer anderen Halle wurde papier für Heliographen geprägt.

In dieser Vorstellung wurden einige Aspekte beschrieben, die während der Forschungen über der Existenz der kommerziellen Räumen im Zentralgebiet Zeidens wiederhergestellt wurden.

Lista ilustrațiilor:
Foto 1. Țesătoria lui Georg Mieskes, Codlea, 1939
Foto 2. Prăvălie, Georg Kloss, str. Laterală nr. 84, Codlea
Foto 3. Cizmăria lui Stoft, str. Lungă nr. 138, Codlea
Foto 4. Restaurant (a aparținut lui Christel), str. Lungă nr. 90, Coldea
Foto 5. Băcănie (a aparținut lui Johann Depner), str. Măgurii 7A, Coldea

Bibliografie:
Cercetări de teren în Codlea 1997-1998
ZELL, Gotlhelf, *Zeiden – Eine Stadt im Burzenland*, Ulm – Germania, 1994
JEKELIUS, Erich, *Wirtschaftsgeschichte des Burzenlandes*, 1 Teil, Kronstadt, 1929

http://cimec.ro - http://istoriebv.ro

Foto. 1

Foto. 2

http://cimec.ro - http://istoriebv.ro

Foto. 3

Foto. 4

Foto. 5

http://cimec.ro - http://istoriebv.ro